

UN PRIM STUDIU MONOGRAFIC DESPRE BASMUL GĂGĂUZESC

Dr. hab. Grigore BOTEZATU
Institutul de Filologie al AȘM

Lucrarea *Гагаузская народная волшебная сказка (Povestea fantastică populară găgăuză)* (Санкт-Петербург: Издательство Русской христианской гуманитарной академии, 2013. 206 с.) de Vitalie Sîrf este un studiu monografic al unui compartiment important de creații folclorice în proză a găgăuzilor realizat în premieră în cadrul Institutului Patrimoniului Cultural al AȘM.

Autorul aplică o tipologie și o clasificare a basmelor pe larg practică în folclorică, similară în bună parte cu cea a cercetătorilor tezaurului etnofolcloric al popoarelor sud-est europene, descrie tipuri caracteristice în cadrul folclorului găgăuzesc, evidențiază trăsături locale, zonale și universale. În acest sens, prezintă o deosebită valoare considerațiile autorului asupra analizei comparate a subiectelor și elementelor de subiect ale poveștilor fantastice; lupta cu balaurul (AT 300); cele trei țări: de aur, de argint și de aramă (AT 301); motivul Polifem (AT 1137); maștera și fiica vitregă (AT 480); Amur și Psiheia (povestea porcului).

Cercetările istorice au stabilit când au apărut diverse forme de reprezentări determinate de condiții concrete de viață: personificarea forțelor naturii, credința în spirite, în plante și obiecte însuflețite, cinstirea până la venerare a animalelor, mai târziu cultul strămoșilor și credința în viața de apoi, ceremoniile și diferitele ritualuri ale căror rămășițe s-au transmis până în zilele noastre.

Autorul remarcă variate tipuri de basme găgăuze și caracteristicile de bază ale sistemului lor artistic (compoziția, formule stereotipe, constante poetice), aderând în multe cazuri la pozițiile basmologilor din Federația Rusă, Ucraina, Letonia, România, Bulgaria ș. a. Sistemul de imagini din povestea găgăuză reflectă conceptul despre frumos și urât, înălțare și josnicie, bine și rău în viziunea populară și tinde spre idealizarea eroului principal, ceea ce corespunde tradițiilor narrative ale poporului.

Prezintă interes fenomenul comun și particular în moștenirea folclorică orientală abordat de autor în lucrare. Lazăr Șăineanu, în studiul *Influența orientală asupra limbii și culturii române* (1900), în capitolul *Elementul folcloric* cercetează influența turcească: subiecte despre Nastratin Hoge, personaje din povești turcești (Cheleş-împărat, Bilmen, Cara-

Виталий Сырф. *Гагаузская народная волшебная сказка*. Санкт-Петербург: Издательство Русской христианской гуманитарной академии, 2013, 206 с.

căz Viteazul, Deli Satâr și Sefer-împărat), elemente turcești în toponimie, în creații folclorice culese în raiaua Hotinului, raiaua Benderului, în raialele de pe Dunăre, refrenul „bre, aman!” în cântecul istoric „Plevna”. El descrie jocuri de copii de origine turcă, dansurile: „arcanul”, „ciașul”, „chindia”, „giambazolele”, „mușamau”, „năframa” și „zoralia”. Dansurile precum „arcanul” și „chindia” vădesc o structură arhaică, astfel încât răspunsul decisiv îl va da examenul coregrafic comparativ, scrie folcloristul Ovidiu Bîrlea (*Istoria folcloristicii românești*. București, 1974, p. 322-323). Aceleași lucruri pot fi spuse despre jocul păpușilor, personajul principal „Caraghioz”, teatrul folcloric „Turca”, chipul turcului „Hasan”.

Respectând principiul istorismului și cercetând literatura de specialitate, autorul ajunge la concluzia că povestea fantastică populară a găgăuzilor, ca rezultat al dezvoltării durabile sociale și culturale, conține în sine influența diferitor epoci și popoare, acest fapt determinând calitățile ei specifice la nivel de microstructură.

Autorul Vitalie Sîrf analizează folclorul cules în majoritatea localităților găgăuzești din Basarabia de Sud la sfârșitul secolului XIX și pe parcursul secolului XX. Un deosebit interes prezintă subiectele de basm culese în localitățile cu populație mixtă (bulgară, găgăuză, rusă, română, ucraineană) și, mai cu seamă, culegerile personale. I-am sugera autorului că ar fi fost binevenită o hartă a localităților cercetate. Mai puțin a fost abordat și obiectul povestirii, nu a fost relevat aspectul său sacral-estetic perpetuat în timp și nici dimensiunile lui însoțite de practici rituale, credințe exprimate artistic.

De menționat că Vitalie Sîrf consacră studiul respectiv memoriei dascălilor săi, găgăuzologilor cu renume Gavril Gaidargi și Elena Colța.